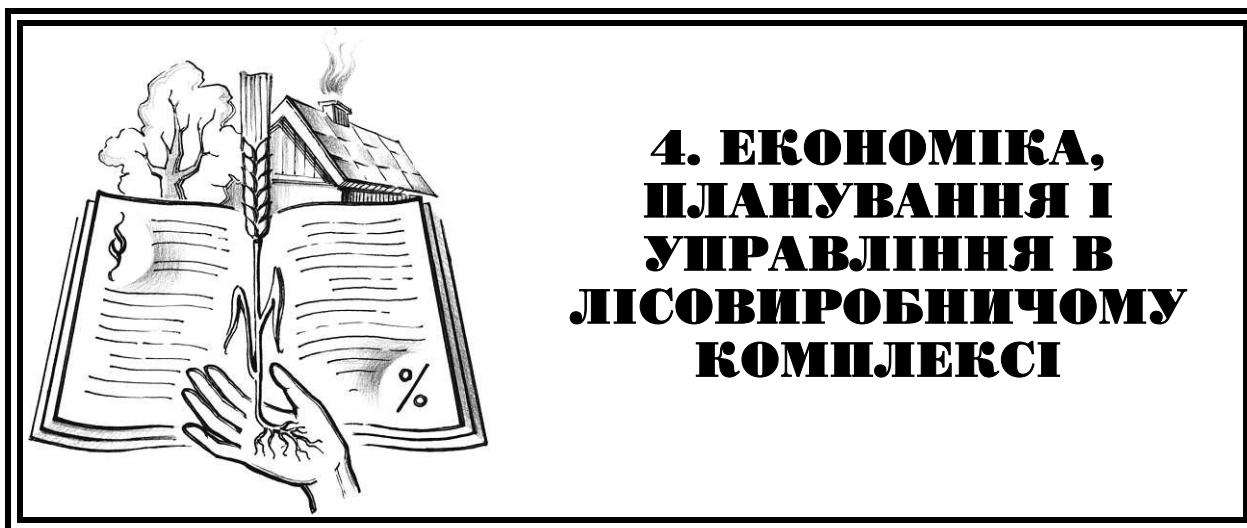

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ В ЛІСОВИРОБНИЧОМУ КОМПЛЕКСІ

УДК 330.342:303.725.2

*Проф. Б.В. Кульчицький, д-р екон. наук –
Львівський НУ ім. Ів. Франка*

ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС ЕВОЛЮЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Аналізуємо методологічні засади становлення економічної діяльності як творчого процесу. Розкрито суть економічної діяльності як творчого процесу через аналіз творчості як єдності репродуктивної й продуктивної її граней. Доведено, що творчість є процесом подальшого пізнання глибинних механізмів еволюції економічних систем.

Ключові слова: економічна діяльність, творчий процес, еволюція економічних систем.

Prof. B.V. Kul'chyts'kyi – L'viv NU named after Ivan Franko

Economic activity as creative process evolutions of economic systems

In article analyze the methodological formation foundations of economic activity as creative process. Brought gist to light of economic activity as creative process on the strength of creation analysis as unity of her sides reproductive and productive. Led, that creation is by process of further identification of abyssal evolution mechanisms of economic systems.

Keywords: economic activity, creative process, evolution of economic systems.

Економічна діяльність людини у своїй основі є творчим процесом, творенням нових умов існування і розвитку, де відтворення існуючого занесено до цього процесу як момент. Творчість є проявом вищих здібностей людини, іманентною характеристикою її діяльності. Саме у творчості розкривається глибинна суть людини як творця нових економічних і соціальних відносин і, таким чином, самої себе [3, С. 19; 5].

Можна погодитися з А. Чухном, котрий відзначає перехід людства до нового технологічного способу виробництва, коли знання, наука та інформація стають основними джерелами економічного зростання і настає нова постіндустріальна епоха, де панує нематеріальне виробництво. Вчений наголошує: "Економічна людина, яка тисячоліттями жила матеріальними інтересами, в боротьбі домагалась задоволення своїх потреб, переростає в людину творчу, озброєну знаннями, яка реалізує себе в творчій праці, творчій діяльності. Все це істотно змінює місце і роль людини у суспільстві. Вона стає безпосередньою метою виробництва, основним джерелом і критерієм соціально-економічного прогресу" [6, С. 288-289].

Творчість лежить в основі всіх людських цінностей і у найширшому розумінні слова є сукупною діяльністю людини, що здійснюється у певних історичних формах і має прогресивну спрямованість. Історія соціально-економічного життя – це послідовність творчих актів створення нових форм функціонування соціуму, нових економічних інститутів, нових соціально-економічних відносин та економічної культури.

Творчість є внутрішнім джерелом людської, економічної діяльності, підкреслює її суспільний характер і наступність у розвитку. Водночас наукове розуміння творчості не виводиться і не є синтезом конкретних видів тієї чи іншої творчої діяльності, а відображає те загальне, що притаманне всім історичним формам творчої діяльності людини і виражає її доцільний, прогресивний характер. Це дає змогу зрозуміти творчість як змістовний бік людської, економічної діяльності. Варто зазначити, що у системі діяльності творчість не є якимось її самостійним видом, а виступає специфічною, якісною характеристикою економічної діяльності, свідчить про ступінь активності останньої [1, С. 62-63].

Отже, усвідомлення процесу творчості передбачає її тлумачення як умови і результату прогресу в економічній, соціальній і духовній сферах. "Людський" аспект творчості у різноманітних площинах суспільного життя полягає у розвитку фізичних і духовних потенцій людини, що пізнає (теоретична діяльність) і перетворює (чуттєво-предметна практична діяльність) природний і соціально-економічний світ.

Творчість за своєю структурою складається з двох основних компонентів-етапів: створення проекту, моделі бажаного майбутнього і розробки програми майбутньої економічної та іншої діяльності, у ході якої опредметнюються, реалізуються певні ідеї. Творчість є результатом цілеспрямованої діяльності, що ґрунтується на свідомості, ідеях. Людина творить новий світ із свідомості, через усвідомлення своїх потреб та їх задоволення шляхом чуттєво-предметного перетворення об'єктивного, реального, економічного світу. Людина, таким чином, розробляє план перетворення дійсності й реалізовує його у практичній діяльності [2, С. 67].

Наукове розуміння творчості як іманентної форми розвитку економічної діяльності передбачає її сприйняття у світлі загальної теорії розвитку та основних законів діалектики, розроблених і всебічно описаних німецькою філософією XVIII-XIX ст.: закону взаємопереходу кількості в якість (творчість як якісно нова економічна діяльність, яка створює нову якість), закону заперечення (нове як діалектичне заперечення попередніх економічних і соціальних форм), закону єдності й боротьби протилежностей (ядром творчості є вирішення суперечності конкретної соціально-економічної проблеми). Творчість є формою економічного буття людини, а її змістом є розвиток і самовдосконалення людства. Отже, творчість – це глибинна характеристика людини і форма її безконечного розвитку.

Економічну діяльність як творчий процес можна розкривати через аналіз творчості як єдності репродуктивного і продуктивного боку, оскільки саме ці поняття дають змогу найповніше виявити зв'язок між категоріями

"економічна діяльність" і "творчість". Репродуктивне і продуктивне можуть розглядатись як характеристики різних видів і форм діяльності, коли одне виступає як нетворче, що відтворює вже відоме, а друге, – як творче, що виходить за межі старого, як новоутворення. При цьому репродуктивне і продуктивне є гранями єдиного цілісного творчого процесу економічної діяльності [4, С. 37-39].

Економічній діяльності завжди притаманна репродукція, тобто відтворення вже відомих та існуючих умов суспільно-економічного буття. Це – необхідність, бо тільки відтворюючи існуюче, люди забезпечують безперервність соціально-економічного прогресу. Припинення відтворення призвело б до зупинки функціонування економічної системи суспільства. Водночас сама економічна діяльність постійно змінюється, вона не тільки репродуктивна, не просто повторює наявне, але й мінлива, продуктивна. Навіть здійснюючи просте відтворення, люди так чи інакше вносять зміни як до природи, так і до соціально-економічних відносин. Кожний новий цикл, виток економічної діяльності починається за нових умов і відносин як результат безпосередньої активності людей. Вже це передбачає зміну самої економічної діяльності. Потреба перетворення постійно пронизує економічні дії людини, коли вона намагається принаймні зберегти себе і тим більше покращити умови свого існування.

Таким чином, репродуктивний бік економічної діяльності як творчого процесу виражає відносну стійкість існуючих форм соціально-економічного життя і є необхідним чинником детермінації життєдіяльності людей. Репродукція не є тільки чимось пасивним, а становить компонент становлення нового, умовою творчої економічної діяльності.

Підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що репродуктивний момент економічної діяльності передбачає застосування, використання вже відомого (знарядь, засобів, алгоритмів, ідей, парадигм і т.п.). Продуктивний бік економічної діяльності характеризується оригінальністю, привнесенням новизни до вже відомого або створенням якісно нового (знарядь, засобів, програм удосконалення форм і методів організації економічного життя, ідей, гіпотез, парадигм і т.п.).

Розуміння творчості як єдності продуктивної й репродуктивної її сторін дає змогу розкрити внутрішньо суперечливий характер і самого суб'єкту творчої економічної діяльності. Це виявляється у тому, що людина, з одного боку, безперервно змінюється як творча особистість, постійно опредметнює себе в економічній діяльності, відтворюючи нагромаджений досвід, а з іншого боку, – постійно закріплює і робить звичним досягнуте, набуте. Єдність і розвинутість продуктивних і репродуктивних властивостей людини є найбільш загальною ознакою гармонійності, цілісності особистості, творчих можливостей і здібностей. Міра співвідношення цих двох структурних компонентів становить той особливий стан діяльних здібностей особистості, які можна назвати елементами творчого потенціалу неповторної індивідуальності [3, С. 20-21].

Виходячи з названих методологічних засад, можна зробити спробу з'ясувати суть творчості у контексті економічної діяльності. На нашу думку, творчість – це економічна діяльність, що полягає у виробництві істотно ново-

го: нових речей чи нових способів (програм, алгоритмів, технологій) діяльності, спрямованих на задоволення потреб людини у нових матеріальних і духовних благах. Творчість виступає у формі економічної діяльності, яка перетворює довколишній світ на культурне середовище існування людини. Творчість як процес завжди оригінальна, бо у процесі творчої економічної діяльності завжди застосовуються або нові засоби, або нові способи, "схеми" діяльності [1, С. 65; 2, С. 69-70].

Творчість органічно пов'язана з пізнанням, відображенням економічної дійсності, законів її розвитку і функціонування. Відображення є основою творчості. Розкриваючи у процесі творчості можливості нових зв'язків речей економічної дійсності, людина водночас поглиблює свої знання про цю дійсність. Отже, творчість виступає формою пізнання економічної дійсності. Кожний акт творчості є актом подальшого пізнання глибинних механізмів еволюції економічних систем. Водночас таке пізнання має місце не тільки у процесі відображення дійсності, але й у створенні проекту нової економічної дійсності, спрямованого на подальше удосконалення ринкового механізму, посилення соціалізації економічної системи. При цьому ми поділяємо точку зору А. Чухна, котрий вважає, що "панування творчої діяльності є визначальною рисою вищої стадії цивілізації. Саме творча діяльність як одна з докорінних постеконімічних рис визначає модифікацію ринкової системи, її підрив" [6, С. 256]. Вчений слушно узагальнює: "У процесі переходу до постіндустріального суспільства відбувається перетворення праці на творчу діяльність, поступово долається протистояння людини і соціуму, матеріальні інтереси перестають відігравати вирішальну роль у діяльності людини, вона переходить до нової системи цінностей..." [6, С. 257].

Творчість є єдністю духовної й матеріальної творчості. При цьому ідеальне перетворення передуює матеріальному. Створення проекту, моделі майбутньої економічної дійсності, концепції наукової ідеї, творчого задуму відбувається у процесі мислення, охоплюючи рівень свідомості й підсвідомості, а матеріалізація, опредметнення цих ідей, планів, задумів реалізується у процесі економічної практики. У такій схемі виявляється єдність духовної й матеріальної творчості.

Література

1. **Кульчицький Б.В.** Економічні системи суспільства: теорія, методологія, типологізація. – Львів: Вид. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. – 352 с.
2. **Кульчицький Б.В.** Сучасні економічні системи: Навч. посіб. – Львів: Афіша, 2004. – 279 с.
3. **Кульчицький Б.** Творчість як рушій суспільного прогресу// Людина і мистецтво в гуманістичних вимірах: Матеріали людинознавчих філософських читань. – Львів, 1997, вип. 4. – С. 19-23.
4. **Кульчицький Б.** Категорія діяльності у філософії. – Львів: Львівська консерваторія, 1993. – 61 с.
5. **Кульчицький Б.** Ключ до досягнення щастя: проблема праці за покликанням у концепції Г. Сковороди// Шлях перемоги. – 1992. – 21 лист.
6. **Чухно А.А.** Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. – 631 с.